

un sunet specific rămâne din totdeauna visul unui dirijor cu personalitate. Cronicarii au semnalat continuu cum sonoritatea Philadelphiei s-a schimbat. Organistul Stokowski, adeptul marilor desfășurări sonore, a lăsat locul... violonistului Ormandy, violonistului cu o înclinație deosebită pentru catifelajul și strălucirea coardelor.

A aduce orchestra la un asemenea nivel de dezvoltare presupune desigur a te preocupa decenii în șir, de un singur ansamblu (cazuri cam rare în istoria artei interpretative) dar presupune și un talent dirijoral, un concept dirijoral, o forță organizatorică de talia celor demonstrate de Ormandy.

Ormandy lasă muzicii o uriașă moștenire discografică. Între 1934—1949 a înregistrat numai pentru firma americană R.C.A. Între 1949—1968 a avut un contract în exclusivitate pentru Columbia. Între 1968—1978 a revenit la R.C.A.

Ormandy a înregistrat imens de la Bach la Orff. Din păcate nu există integrale în acest uriaș catalog discografic, după cum istoria se pare că înregistrează (în legătură cu evoluțiile lui Ormandy în ultimii ani) și opinia afirmată de Friedrich Herzfeld în cartea sa *Magie der Taktstocks* după care lui Ormandy îi lipsește spiritualitatea, profunzimea gândirii, criticul și istoricul fiind cucerit doar de flexibilitatea discursului sonor, de neînfrînta dinamică.

Dirijor cu o unică putere de atracție a orchestrelor și a publicului, Ormandy s-a bucurat și de prietenia, colaborarea tuturor marilor soliști ai timpului nostru de la Franciscatti la Rubinstein și de la Cliburn la Perlman, după cum a fost înconjurat de prețuirea unora dintre clasicii veacului de la Rahmaninov la Enescu.

În 1970, publicam în paginile revistei *Muzica* o anchetă internațională în care am rugat pe câțiva dintre marii muzicieni ai contemporaneității să-mi vorbească despre Enescu. „Enescu — îmi declara Ormandy cu acest prilej — a fost un excelent muzician, un mare violonist, un dirijor deosebit, un excepțional compozitor. Enescu a fost de altfel pentru mine un prieten personal la care am ținut foarte mult“.

Fasionat al muzicii, al educației muzicale a publicului, pasionat al prieteniei, Ormandy rămâne unul dintre cele mai luminoase spirite ale unui veac ce înseamnă atât de mult pentru istoria artei sunetelor.

Iosif SAVA

VITRINA PUBLICAȚIILOR STRĂINE

Smolka Jaroslav (coordonator). *Malá Encyclopedie Hudby*. Praga, Editio Supraphon, 1963, 739 p. și 24 p. ilustrații alb-negru.

Lucrarea lexicografică colectivă de ample proporții, realizată de 20 de muzicologi slovaci și 8 muzicologi cehi, sub conducerea lui Jaroslav Smolka, *Malá Encyclopedie Hudby* (Mica enciclopedie muzicală) oferă cititorilor o imagine complexă asupra fenomenului muzicii universale din antichitate până în zilele noastre. Bogăția ilustrațiilor (fotografii, litografii, desene, caricaturi), citatelor muzicale, facsimilelor incluse în text, precum și ineditul planșelor finale pe hirtie cretată, împrumută lucrării nu numai un interes științific sporit, ci și un anumit nerv în parcurgerea paginilor. Deși autorii au pus accentul pe școala lor națională, totuși echilibrul enciclopediei ca spațiu grafic acordat muzicii universale, se menține la nivelul exigențelor și probității lexicografiei contemporane. În ansamblu, *Enciclopedia* poate fi socotită un instrument de lucru util pentru profesioniști și amatori.

Fără a supradimensiona articolele-titlu și fără a folosi o terminologie tehnică luxuriantă, specioasă, *Malá Encyclopedie Hudby* oferă succinte date informative, esențiale, pe înțelesul tuturor despre personalități, ansambluri, formații, instrumente, termeni muzicali, asociații naționale și internaționale, constructori de instrumente, publicații, case de editură și discuri, titluri de opere și lucrări simfonice ș.a. Remarcabile sînt articolele de sinteză asupra principalelor școli muzicale contemporane, după cum, ni se pare relevabilă, atenția acordată școlilor extra-europene (din Asia, Africa, America de sud, Australia).

Muzica românească ocupă un spațiu corespunzător nivelului ei profesional în contextul vieții artistice actuale. Aproape 50 de compozitori, muzicologi, folcloriști, interpreți, au fost cuprinși în *Enciclopedie*, accentul punîndu-se pe muzica veacului XX. Printre muzicienii care figurează în lucrarea pragheză, menționăm pe A. Alessandrescu, M. Andricu, P. Bentoiu, W. Berger, C. Brăiloiu, Tiberiu Brediceanu, N. Brînduș, N. Buicliu, I. Buzea, Maria Cebotari, I. Cotrubaș, D. Cuclin, S. Drăgoi, Ion Dumitrescu, G. Enescu, George Georgescu, Valentin Gheorghiu, Stan Golestan, N. Herlea, I. D. Chiurescu, P. Jelescu, M. Jora, N. Kirculescu, D. G. Kiriac, Dinu Lipatti, M. Mihalovici, M. Negrea, Ștefan Niculescu, T. Olah, I. Perlea, C. Porumbescu, Th. Rogalski, C. Silvestri, M. Socor, L. Spiess, A. Stroe, S. Toduță, Viorica Ursuleac, Z. Vancea, A. Vieru, Roman Vlad, R. Wagner-Regeny, Virginia Zeani. Cîteva omisiuni inexplicabile (Gheorghe Dumitrescu, Dumitru Capoianu, Theodor Grigoriu, Laurențiu Profeta, Ion Căianu, D. Cantemir), apoi o pleiadă de absenți din rîndurile interpreților de faimă mondială (de la Darclée și Teodorini pînă la Egizio Massini, Ion Voicu, David Ohanesian), spre a nu mai releva unele inadvertențe regretabile (V. Greff Bakfark este trecut... unghur, Nicolae Buicliu apare menționat în viață, deși a murit în 1974 etc.). La articolele tematice, se remarcă un succint, dar edificator material lexicografic despre școala muzicală românească, la rubrica perioadelor de specialitate sînt menționate revistele *Muzica* și *Studii de muzicologie*, la instituții figurează Filarmonica George Enescu din București, iar printre capodoperele lirico-dramatice se include tragedia enesciană *Oedip*. Desigur, că imaginea muzicii noastre în *Malá Encyclopedie Hudby* putea fi mai completă dacă ar fi existat o colaborare reciprocă cu specialiștii români, însă, comparativ cu celelalte școli muzicale naționale din centrul și răsăritul Europei, socotim că autorii ne-au acordat un spațiu corespunzător economiei generale a lucrării.

Fără a ne fi propus o analiză amănunțită a noii *Enciclopedii* tipărită la Praga, conchidem, că lexicografia cehoslovacă a realizat un pas superior față de trecut, iar prin varietatea și bogăția datelor privitoare la propria școală națională, lucrarea devine un instrument indispensabil de cercetare și informare lexicografică.

Steinpress, B. S. *Operenie premierii XX-veka 1901—1940. Slovar*. Moskva, Vsesoiuznoe Isdatelstvo Sovetski Kompozitor, 1983, 473 p.

Dicționarele de opere dispun de o tradiție seculară în muzicologia universală, numărul mare de lucrări lirico-dramatice (unele transpunînd sonor același subiect literar) necesitînd o sistematizare a pieselor, spre a oferi iubitorilor teatrului muzical o imagine concludentă a capodoperelor genului. Cunoscutul lexicograf sovietic Boris Solomonovici Steinpress a realizat un foarte util dicționar al *Premierelor de operă din sec. XX*, primul volum investigînd perioada anilor 1901—1940.

Meritul principal al noii publicații constă în semnalarea unui important număr de opere, semnate de compozitorii repubblicilor unionale, aproape complet necunoscute cercetătorilor din întreaga lume. Explicația nereceptării acestor lucrări din Armenia, Azerbaidgean, Gruzia etc. de pildă, trebuie aflată în primul rînd, în circuitul restrîns al limbii naționale,

iar în al doilea rând, în subiectele locale și specificul muzicii extraeuropene ce limitează difuzarea creației dincolo de teritoriile naționale.

Dicționarul este structurat în următoarele secțiuni: *Introducere explicativă* a sistemului de prezentare a materialului, a surselor de documentare (muzee, biblioteci, lucrări, autori, colaboratori străini etc.), prezentare *alfabetică* a operelor în *limba rusă* a titlurilor (miezul întregii lucrări), prezentare *alfabetică* a operelor cu *titluri intraductibile* (în limbile latină, italiană, spaniolă etc.), indice de *titluri originale* cu corespondentul în limba rusă, lista *operelor naționale* din U.R.S.S., lista operelor naționale sovietice cu libreturile traduse în limba rusă, lista premierelor de opere clasice *reprezentate după 1901, indice alfabetic* de compozitori: (cu precizarea titlurilor operelor cuprinse în dicționar) și lista *abrevierilor*. Din această succintă parcurgere a sumarului, se desprinde atitudinea fermă a lui Boris Steinpress, de a împrumuta *Dicționarului* un caracter utilitar, informativ, practic, pentru un cerc cit mai larg de cititori.

Autorul a întreprins o vastă și riguroasă investigație științifică pentru depistarea premierelor lirice de pe toate meridianele, fapt care situează *Dicționarul* lui Boris Steinpress printre lucrările lexicografice de referință mondială. Fiecare articol-titlu cuprinde: titlul în limba rusă și în original, genul piesei, anul creației, numele compozitorului, limba de redactare a libretului, numele libretistului, data premierei absolute, orașul și instituția, succinte informații despre subiectul și eroii principali ai opereii.

Muzica românească deține un spațiu amplu, Boris Steinpress dovedindu-se perfect stăpîn pe bibliografia teatrului nostru liric. Nu lipsesc nici operele de sursă românească, realizate de compozitori străini (*Cobzarul* de Gabrielle Ferrari). Sînt menționate creațiile lirico-dramatice ale compozitorilor M. Andreescu-Skelly, C. Bobescu, I. Borgovan, T. Brediceanu, N. Breitan, R. Wagner-Regeny, Victor Gheorghiu, Raul Gunsburg, S. Drăgoi, Nelu Ionescu, C. Castișanu, A. Catargi, H. Kirchner, H. Klee, Paul Constantinescu, G. Cosmovici, M. Mihalovici, Emil Monția, M. Negrea, C. C. Nottara, I. Paschill, U. Pessione, Max Săveanu, I. Hartulary Darclee, S. Horceag, G. Enescu (ordinea alfabetului rus), fiecare creator avînd previzate *toate* operele înfățișate publicului între anii 1901—1940. Este semnificativ faptul, că teatrul nostru muzical apare bine reprezentat în contextul artistic universal, dacă ținem seama, că tradiția genului lirico-dramatic național abia împlinise cîteva decenii de existență.

Dicționarul *Premierele de operă din sec. XX* de Boris Solomonovici Steinpress este o lucrare de certă profesionalitate lexicografică a muzicologiei sovietice, constituindu-se într-un prețios instrument de documentare nu numai pentru specialiști, ci și pentru melomanii atît de numeroși ai teatrului liric.

Viorel COSMA

GLOBUL MUZICAL

Cea de a 13-a *Bienală de muzică de la Zagreb* s-a aflat sub însemnul participării unor „vedete” ale compozisticii contemporane și al sintezelor creațiilor anilor 80. Cele două duzini de manifestări au cuprins 15 prime audiții absolute, 24 de prime audiții în R.S.F.J. și un simpozion teoretic. Această *Bienală*, asemuită ca valoare și extindere cu Festivalul „Toamna la Varșovia” urmărește să fie un for de informare internațională și un cadru de stimulare a creației autohtone. Dintre cei prezenți, presa occidentală i-a reținut, pentru lucrările lor, prioritar, pe următorii: John Cage: „O colecție de pietre” — lucrare interpretată de peste 100 de ab-

solvenți ai școlilor de muzică din Zagreb, amplasați, pe grupe de sonorități în 65 de puncte din sală! Au impresionat combinațiile de culori precum și efectele datorate distanțelor dintre grupurile de interpreti. Berio și Penderecki și-au dirijat ei înșiși lucrările: primul — „Muzică funebră pentru Cathy Barberian”, „Folk Songs” și Simfonia iar al doilea — Concertul al 2-lea pentru violoncel (avîndu-l ca solist pe Boris Pergamenschikov) și Simfonia a 2-a (scrisă în 1960, dedicată lui Zubin Mehta). Au mai fost prezenți Xenakis, Globokar, Dieter Schnebel, Logothetis iar dintre autohtoni se pare că cel mai mare succes l-a înregistrat Milko Kelemen cu un excelent concert pentru violoncel și orchestră, interpretat cu strălucire de tinăra Xenia Jankovic.

În *Chile*, talentatul pianist Roberto Bravo (a studiat cu Claudio Arrau la New York, apoi la conservatoarele din Varșovia și Moscova, la ora actuală prezență frecventă în multe centre muzicale ale lumii) și-a asumat o misiune de înaltă conștiință: apropierea unor mase cit mai largi de oameni de muzică cultă. O face, organizînd concerte pretutindeni în țară cu programe în care cîntă el și colaborează oameni din teatru și poezie — gîndul ne-a dus la seratele organizate de Iosif Sava — programe în care se cîntă multă muzică cultă dar și prelucrări din folclorul chilian, care au o aderență din ce în ce mai mare.

★

Săptămînalul SONNTAG din R.D.G. a consacrat o pagină întreagă activității violonistului *Victor Tretiakov*, devenit în ultimii doi ani și dirijor al Orchestrei de cameră a Uniunii Sovietice. Dorința orchestrei de a-l avea la pupitrul pe Tretiakov și nevoia interpretului de „a aborda muzica la nivelul tuturor instrumentelor, de a se apropia mai mult de creația contemporană — pentru vioară, repertoriul contemporan de calitate este redus — sînt mobilurile noi ipostaze a lui Tretiakov. Dacă acestor activități le adăugăm și pe aceea de șef de catedră la clasa de vioară la Conservatorul din Moscova unde îndrumă personal cîteva dintre talentele care abundă acolo, avem măsura anvergurii spiritual-artistice a acestei personalități.

★

La Festivalul internațional de la *WIESBADEN Opera din Sofia* a fost prezentă cu două spectacole „Kneazul Igor” — bine primit de presa de speicalitate și de public mai cu seamă datorită virtuților vocale în primul rînd ale basului Stefan Elenkov și apoi ale sopranei Mari-Kirkorova — și cu „Cocoșul de aur” de Rimski-Korsakov unde s-a remarcat soprana Elena Spianova. Dar, mai presus de aceștia, a fost elogiat corul Operei din Sofia, care a făcut să fie uitate insuficiențele regizorale ale spectacolelor, se comentează în *Süddeutsche Zeitung*.

Se fac pronosticuri în legătură cu dirijorul care urmează în următorii ani să preia conducerea Filarmonicii din *Berlinul Occidental*. „Numai acel dirijor, care în afara concertelor stagiunii, va asigura și o maximă difuzare pentru înregistrările care le va face cu această orchestră — comentează *Süddeutsche Zeitung* — va intra în discuție pentru funcția respectivă. Pentru că, pe parcursul colaborării cu Karajan, orchestra a făcut cu acesta peste 250 (!) de înregistrări, altfel spus, a fost o epocă de mare eficiență cultural-propagandistică dar și economică. Prin această prîsmă se judecă recenta semnare a contractelor de colaborare între casa de discuri Deutsche Grammophon din Hamburg și Filarmonica berlineză. Pentru prima dată, unul din contracte, pe cinci ani, prevede înregistrări cu Abbado, Giulini, Levine și alții dintre care, prin urmare, se va desemna urmașul lui Karajan, pare-se, în funcție de difuzarea discurilor respective. Deci, lumea este în așteptarea discurilor care se vor înregistra digital de Karajan (simfoniile de Brahms, *Missa Solemnis* de Beethoven,